

Тема 11. Україна в 20–30-ті роки ХХ ст. та в роки Другої світової війни

Заняття 1. Україна в міжвоєнний період

Навчальні питання:

- 1. Україна в умовах радянського тоталітарного ладу.**
- 2. Західноукраїнські землі в складі Польщі, Румунії та Чехословаччини.**

ЛІТЕРАТУРА

Основна

- 1.1. Бойко О.Д. Історія України. – К., 2002. – 320 с.
- 1.2. Історія України / Під загальною редакцією В.А. Смолія. – К. 1997. – 450 с.
- 1.3. Історія Україна. Керівник авторського колективу Ю. Зайцев. – Львів, 1996. – 480 с.

Додаткова

- 2.1. Історія України. Нове бачення. У двох томах. Том 1. – К., 1995. – 650 с.
- 2.2. Історія України. Нове бачення. У двох томах. Том 2. – К., 1996. – 580 с.
- 2.3. Лановик Б.Д. Лазарович М.В. Історія України. – Київ, 2001. – 380 с.
- 2.4. Субтельний О. Україна. Історія. – Київ, 1993. – 560 с.

Політика воєнного комунізму

1. Вводилася **продовольча розкладка** – селяни повинні були здавати більшовицькій владі усе зерно, крім необхідного мінімуму. Конфіскація зерна проводилася під охороною військових загонів («продотряди»).
2. Заборонялася приватна торгівля продуктами харчування.
3. Оголошувалася державна монополія на найважливіші продовольчі товари.
4. Введено обов'язкову трудову повинність.
5. Опорою більшовиків в українському селі стали **комнезами** – комітети незаможних селян; їх члени були звільнені від податків.
6. Націоналізація всієї промисловості.
7. Ліквідація товарно-грошових відносин і введення товарообміну між містом і селом.
8. Передання державі землі та створення колгоспів і радгоспів.
9. Насильство проти всіх неугодних новому режиму.

ВНУТРІШНЄ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ

Економічна криза

1920 р. – Україна одержала лише 10% довоєнної промислової продукції, 5% довоєнного виробництва металу, з 57 доменних печей працювала лише одна. Повністю знищено 4 тис. км. залізничного полотна, не працювали чорноморські порти.

1922 р. – з 11 тис. підприємств в Україні працювало лише 2552, чисельність промислових робітників скоротилася наполовину. Загальна сума збитків, завдана Україні війнами 1917-1920 рр., становила 12 млрд крб.

НОВА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА (НЕП) (з 1921 р. до 1928 р.)

У березні 1921 р. на X з'їзді РКП(б) було взято курс на проведення нової економічної політики.

Суть непу

- Продовольча розкладка замінювалася продовольчим податком, який мав бути меншим, ніж розкладка.
- Після внесення податку селянин мав право вільно розпоряджатися плодами своєї праці, продавати їх.
- Відродження знищеної більшовиками грошово-фінансової системи, введення стабільної валюти та ринкових відносин.
- Ліквідовано заборону на приватні підприємства і торгівлю.
- Розвиток сільської, кредитної, збутової, продовольчої кооперації.
- Допускалася оренда землі й застосування вільнонайманої праці.
- Замість зрівнялівки в оплаті праці запроваджувалася система відрядної оплати, яка враховувала кількість та якість праці, а отже, відновлювалися матеріальні стимули виробництва.

УТВОРЕННЯ СРСР

Державний статус України у 1921–1922 рр.

УСРР було проголошено юридично незалежною державою. Насправді державний суверенітет був досить вузьким.

Жовтень 1922 р. - Пленум ЦК РКП(б) затвердив план утворення єдиної держави запропонований В. Леніним. Утворено комісію, яка мала виробити конституційні засади єдиної держави.

10 грудня 1922 р. - 7-й всеукраїнський з'їзд рад у Харкові схвалив декларацію про утворення Союзу РСР, проект союзного договору і проект конституції СРСР.

30 грудня 1922 р. - I з'їзд Рад Росії, України, Білорусі й Закавказької федерації ухвалили у Москві декларацію і договір про утворення СРСР.

ЮРИДИЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ СРСР

Січень 1923 р. - ЦВК СРСР утворив конституційну комісію, яку очолив М. Калінін.

Січень 1924 р. - 2-й з'їзд рад СРСР затвердив **першу конституцію СРСР**.

Травень 1925 р. - 9-й всеукраїнський з'їзд рад затвердив **новий текст конституції УСРР**. В ній законодавчо закріплювалося входження радянської України до складу СРСР та утворення Молдавської АРСР у складі УСРР.

КУРС НА УКРАЇНІЗАЦІЮ

У квітні 1923 р. XII з'їзд РКП (б) виробив політику коренізації (в Україні – українізації).

Основні напрямки та завдання українізації було визначено в **декреті Раднаркому УСРР від 27 липня 1923 р. «Про заходи в справі українізації шкільно-виховних і культурно-освітніх установ»**

Суть цієї політики – посилити (укоренити) вплив радянської влади і комуністичної партії серед населення національних республік

Вона передбачає:

- виховання кадрів із представників корінної національності
- впровадження в роботу партійного, радянського і господарських апаратів рідної для населення мови
- розширення мережі шкіл та інших навчальних закладів із навчанням рідною мовою
- розвиток національних культур
- сприяти розвиткові культур і мов національностей

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Перехід до колективізації підштовхнула криза хлібозаготівель 1927-1928 рр.

Суцільна колективізація почала здійснюватися вже в 1929 р.

ТИПИ КОЛЕКТИВНИХ ГОСПОДАРСТВ у 1917–1920 рр.

- Товариство спільного обробітку землі (ТСОЗи) – колективізувалися лише посіви.
- Артілі – колективізувалися посіви та майно, але залишалася присадибна ділянка та необхідний для обробітку реманент.
- Комуни – селянські господарства повністю розчинялися у колективному.

ТЕРОР 30-х рр. В УКРАЇНІ

Головна мета сталінського терору в Україні 30-х рр. – прагнення придушити рух за самоутвердження української нації й не допустити формування міцної опозиції режиму

Причини появи сталінізму:

- Установлення політичної диктатури більшовицької партії.
- Ліквідація політичного плюралізму опозиційних партій та рухів.
- Знищення демократичних інститутів (ради і громадські організації фактично перетворились у придаток владних структур)
- Позбавлення людей прав реальної участі у соціально-політичному житті.

СТАТУС ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ у 20–30-х рр.

Західноукраїнські землі опинилися під владою 3-х держав

1. Польщі:

- Східна Галичина (до 1918 р. була під владою Австро-Угорщини), де було утворено три воєводства – Львівське, Тернопільське, Станіславське (зараз - Івано-Франківськ); Західна Волинь; Полісся; Холмщина; Підляшшя.

2. Чехо-Словаччини:

- Закарпаття (офіційно називалося Підкарпатською Руссю).

3. Румунії:

- Північна Буковина.
- Придунайські землі (Ізмаїльський, Аккерманський (зараз – Білгород-Дністровський район Одеської області), Хотинський повіти Бессарабії) або Південна Бессарабія.
- Сигітщина у Закарпатті.

Українські землі в Польщі, Румунії, Чехо-Словаччині не мали самоврядування та власного автономного устрою.

Під владою Польщі

- Польський уряд скасував Галицький автономний сейм.
- Було ліквідовано місцеве самоврядування, функції якого почали виконувати урядові комісари.
- Конституція Польщі 1921 р. не передбачала права на територіальну автономію українських земель.

Під владою Румунії

- 1) Прийнято закон, згідно з яким законодавство старого королівства поширювалося на приєднані землі.
- 2) Замість 11 повітів стало 5, повіти ділилися на волості, волості – на громади.
- 3) Було ліквідовано самоврядування громад.
- 4) Замість старост румунські адміністративні органи призначали «примарів».
- 5) На чолі повіту стояли «префекти» – ставленики міністерства внутрішніх справ.

Під владою Чехо-Словаччини

- Не було надано автономії Закарпаттю, хоч українське населення не відчувало такої сильної національної дискримінації, як в Румунії та Польщі.

ПАРТІЇ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ

1925 р. – Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО) – утворилося внаслідок злиття УНТП (Українська народно-трудова партія) та дрібних організацій Галичини і Волині.

На чолі – Д. Левицький, В. Мудрий, С. Баран, М. Рудницький

ПРОГРАМА:

- Здобуття Україною самостійності, але без застосування терористичних методів.
- Демократичний розвиток Української держави.
- Соціальна справедливість

1926 р. – Українська-соціал-радикальна партія (УСРП).

На чолі – Л. Бачинський, І. Макух, Д. Ладика

МЕТА – об'єднана суверенна Українська Соціалістична Республіка

1923 р. – Комуністична партія Західної України (КПЗУ).

На чолі – Й. Крілик, Р. Кузьма, Г. Іваненко, М. Заячківський

МЕТА – соціальне та національне визволення трудящих через соціалістичну революцію і приєднання Західної України до радянської України

ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

Створена **1929 р.** у Відні на з'їзді офіцерського об'єднання – Української військової організації, яка існувала з **1920 р.**, і радикальних студентських груп.

Очолив Євген Коновалець.

Мета ОУН:

- 1. Утворення самостійної соборної Української держави.
- 2. Приватна власність в обмежених розмірах.
- 3. Багатоукладна (як приватна, так і кооперативна) економіка.

